

Д.О. Калмиков,
експерт Центру
політико-правових реформ,
старший науковий
співробітник,
кандидат юридичних наук

S u m m a r y

The article analyzes the reasons, which cause practical difficulties in application of Article 89 of the Code of Ukraine on Administrative Offences and Article 299 of the Criminal Code, details the issue of characterizing different manifestations of cruelty to animals, and presents practical recommendations to the proper law enforcement bodies on accuracy assessment of the different types of this antisocial phenomena

Правова оцінка жорстокого поводження з тваринами за законодавством України

Як випливає зі змісту численних міжнародних нормативно-правових актів у сфері захисту тварин¹, кожна людина має моральний обов'язок поважати всіх живих істот нашої планети, в тому числі й тварин, ураховуючи при цьому ту важливу обставину, що останні, як і люди, здатні відчувати біль, страждати та пам'ятати.

Зокрема, у преамбулі до Всесвітньої декларації прав тварин звертається увага світового співтовариства на те, що життя — єдине, адже всі живі істоти мають спільне походження й набули відмінностей лише під час еволюції виду; що всі живі істоти мають природні права, нехтування якими завдає істотної шкоди природі й призводить до вчинення злочинів проти тварин; що співіснування видів передбачає визнання людським видом права іншої тварини на життя, а також наголошується, що повага тварин людиною є невід'ємною від поваги людини людиною.

¹ Йдеться передусім про Всесвітню декларацію прав тварин (1978 р.), Європейську конвенцію про захист тварин під час міжнародного перевезення (1968 р.), Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.), Конвенцію про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (1973 р.), Європейську конвенцію про захист сільськогосподарських тварин (1976 р.), Конвенцію про збереження мігруючих видів диких тварин (1979 р.), Конвенцію про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (1979 р.), Європейську конвенцію про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей (1986 р.), Європейську конвенцію про захист домашніх тварин (1987 р.), Конвенцію про охорону біологічного різноманіття (1992 р.), Модельний закон про тваринний світ (1997 р.), а також Модельний закон щодо поводження з тваринами (2007 р.).

Саме тому 18 вересня 2013 р. Верховна Рада України ратифікувала Європейську конвенцію про захист домашніх тварин, яка наразі є основним міжнародним документом у цій сфері та визначає основні принципи забезпечення благополуччя тварин, порядок їх придбання, утримання, розведення, дресирування та продажу, правила використання тварин у рекламі, для розваг, на виставках та у змаганнях, порядок і випадки проведення тваринам хірургічних операцій, а також умови та порядок зменшення їх кількості, зокрема шляхом присиплення.

За порушення вимог законодавства у сфері захисту тварин від жорстокого поводження із ними винні особи несуть кримінальну (ст. 299 Кримінального кодексу України (далі — КК)), адміністративну (ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КпАП) та цивільно-правову відповідальність згідно із законом.

В українській правовій науці аналіз підстав і видів юридичної відповідальності за вчинення жорстокого поводження з тваринами висвітлюється здебільшого на сторінках підручників з кримінального та адміністративного права або в науково-практичних коментарях до КК та КпАП.

Адміністративне правопорушення «жорстоке поводження з тваринами» є закінченим з моменту настання хоча б одного з наслідків, про які йдеться у ст. 89 КпАП. Вчинення ж самого лише діяння, описаного ст. 89 КпАП, яке не спричинило мучення, каліцтва чи загибелі тварини, не може кваліфікуватися за ст. 89 КпАП

Разом із тим багато важливих питань, пов'язаних із юридичною оцінкою жорстокого поводження з тваринами за кримінальним та адміністративним законодавством України, залишилися без відповіді, що не сприяє однаково застосуванню вітчизняного законодавства на практиці.

Саме тому метою цього дослідження є аналіз причин, через які на практиці виникають труднощі у застосуванні ст. 89 КпАП і ст. 299 КК, здійснення детальної характеристики питань, пов'язаних із кваліфікацією різних проявів жорстокого поводження з тваринами, а також надання практичних рекомендацій правоохоронним органам, органам адміністративної юрисдикції та суддям щодо правильної юридичної оцінки різних форм прояву цього антисоціального явища.

Переходячи до безпосереднього аналізу причин, через які виникають труднощі в юри-

дичній оцінці різних проявів жорстокого поводження з тваринами, слід наголосити, що специфіка конструкції ст. 89 КпАП полягає в тому, що вона передбачає і діяння, і наслідки, і причинно-наслідковий зв'язок як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони такого складу адміністративного правопорушення. Це зумовлено тим, що диспозицію зазначеної статті законодавець сформулював таким чином: «Жорстоке поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі».

Це дає змогу стверджувати, що адміністративне правопорушення «жорстоке поводження з тваринами» є закінченим з моменту настання хоча б одного з наслідків, про які йдеться у ст. 89 КпАП. Вчинення ж самого лише діяння, описаного ст. 89 КпАП, яке не спричинило мучення, каліцтва чи загибелі тварини, не може кваліфікуватися за ст. 89 КпАП².

Усе це, можливо, й не мало б істотного значення для процесу охорони природних прав тварин (адже у цих випадках не завдається, а лише створюється небезпека спричинення негативних наслідків здоров'ю та життю тварини), якби не одне «але».

Справа в тому, що кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, які належать до хребетних, настає незалежно від того, чи спричинило воно якісь наслідки для тварини, чи ні (ст. 299 КК). Так, у ч. 1 ст. 299 КК зазначається: «Знуцання над тваринами, що відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, — караються...». Таким чином, диспозиція ст. 299 КК описує таке діяння, яке за об'єктом, предметом, об'єктивною стороною, суб'єктом і суб'єктивною стороною є аналогічним тому, про яке йдеться у ст. 89 КпАП. Різниця полягає лише в тому, що предметом складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КпАП, є будь-які тварини, а предметом складу злочин-

² Напр., нацькування собак одна на одну з хуліганських чи корисливих мотивів, у результаті чого відбулася погоня (а отже, й факт нацькування), але не відбулося нападу або бійки (нацькована тварина не змогла догнати тварину, що втікає; правоохоронні органи чи сторонні особи втрутилися в перебіг подій тощо), хоч і є однією з форм прояву жорстокого поводження з тваринами, однак не тягне адміністративної відповідальності. Аналогічна ситуація матиме місце й у тому випадку, коли особа здійснить протиправне застосування до тварини фармакологічного засобу з хуліганських чи корисливих мотивів, які не спричинять їй мучення, каліцтво чи загибель (через незнання винним властивостей застосованого фармакологічного засобу, природних особливостей тварини тощо).

ну, описаного ст. 299 КК, — лише тварини, що належать до хребетних.

У зв'язку з існуванням колізії між положеннями ст. 89 КпАП та ст. 299 КК як у теорії, так і на практиці гостро постало питання про правильну правову оцінку фактів жорстокого поводження з тваринами

Така ситуація ніщо інше як нонсенс, адже, як свідчить порівняльний аналіз цих норм, ст. 89 КпАП не лише охоплює собою всі можливі прояви кримінально караного жорстокого поводження з тваринами (крім випадків, коли жорстоке поводження з твариною не спричинило їй мучення, каліцтва чи загибелі), а й описує таке адміністративне правопорушення, яке є більш небезпечним, ніж злочин, передбачений ст. 299 КК ³.

У зв'язку з існуванням колізії між положеннями ст. 89 КпАП та ст. 299 КК як у теорії, так і на практиці гостро постало питання про правильну правову оцінку фактів жорстокого поводження з тваринами, зокрема виникла нагальна потреба у відповіді на такі основні запитання:

1. Як кваліфікувати жорстоке поводження з твариною, яка належить до хребетних ⁴, якщо таке діяння спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель?

2. Як кваліфікувати жорстоке поводження з твариною, яка належить до хребетних, якщо таке діяння не спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель?

У правозастосовній практиці виникає надзвичайно важливе запитання про те, як кваліфікувати жорстоке поводження з хребетною твариною, що призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, адже за нині чинним законодавством «жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі» охоплюється і положеннями ст. 89 КпАП, і приписами ст. 299 КК, при цьому суттєво по-різному вирішуючи питання юридичної відповідальності винного

3. Як кваліфікувати жорстоке поводження з твариною, яка не належить до хребетних, якщо таке діяння спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель?

4. Як кваліфікувати жорстоке поводження з твариною, яка не належить до хребетних, якщо таке діяння не спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель?

³ Ще раніше на цю обставину звертали увагу В.О. Морозова, С.Г. Міщенко та деякі інші юристи.

⁴ Хребетні — це підтип хордових тварин, що виділяється із інших представників цього типу за ознакою наявності кісткового хребта та включає в себе представників семи класів тварин: «круглороті», «хрящові риби», «кісткові риби», «земноводні», «плазуни», «птахи» та «ссавці».

Так, у правозастосовній практиці виникає надзвичайно важливе запитання про те, як кваліфікувати жорстоке поводження з хребетною твариною, що призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, адже за нині чинним законодавством «жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі» охоплюється і положеннями ст. 89 КпАП, і приписами ст. 299 КК, при цьому суттєво по-різному вирішуючи питання юридичної відповідальності винного.

Це означає, що між ст. 89 КпАП та ст. 299 КК в цій частині існує колізія (або так звана «міжгалузєва конкуренція»), яка полягає в тому, що один і той самий вид протиправної поведінки винного одночасно охоплюється нормами **двох публичних галузей права**, які хоч і передбачають різні форми державного реагування, однак за одне й те саме правопорушення **одночасно застосовуватися не можуть**.

Це не лише загальновизнаний постулат вітчизняної адміністративно-правової та кримінально-правової науки ⁵, а й аксіома, неодноразово закріплена на нормативному рівні (ч. 2 ст. 9, ч. 4 ст. 38, ч. 1 ст. 42², ч. 1 ст. 164¹⁶ КпАП тощо).

Разом із тим ні загальних засад визначення співвідношення між положеннями кримінального та адміністративного права ⁶, ні адекватних правил вирішення ситуацій, коли одне й те саме діяння одночасно охоплюється заборонними нормами і КпАП, і КК, наразі у вітчизняному законодавстві немає.

Єдине положення, що стосується цього питання, міститься у ч. 2 ст. 9 КпАП, згідно з якою «адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть відповідно до закону кримінальної відповідальності». Однак, як справедливо зазна-

⁵ Див., напр.: Літошенко О.С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності: Автореф. дис... канд. юрид. наук. — К., 2005. — 21 с.; Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. — К., 2006. — С. 488—496.

⁶ У юридичній науці найбільш повно це питання було досліджене В.О. Навроцьким, який виділив такі засадничі положення, з яких слід виходити при визначенні співвідношення між положеннями кримінального та адміністративного права: 1) якщо встановлена юридична відповідальність за менш небезпечне посягання (адміністративний проступок), то тим більше вона настає за більш тяжке (злочин); 2) некараність більш тяжкого правопорушення означає некараність менш тяжкого; 3) верхня межа шкоди, заподіяної проступком, є водночас нижньою межею шкоди, за наявності якої настає кримінальна відповідальність; 4) суперечливість, неясність, інші недоліки законодавства тлумачаться на користь особи, щодо якої застосовується закон; 5) одні й ті ж діяння не можуть бути і злочином, і адміністративним проступком; 6) однакові терміни та термінологічні звороти в межах усієї системи права позначають одні й ті ж поняття і мають однакове значення (див.: Навроцький В.О. Зазнач. праця. — С. 491).

чає В.О. Навроцький, наведена норма не лише не полегшує, а й утруднює вирішення питань щодо розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за однорідні діяння, адже вона суперечить загальновизнаному принципу про застосування у випадку встановлення колізії того закону, який більш сприятливий для особи, яка притягається до відповідальності⁷.

І справді, якщо керуватися приписами ч. 2 ст. 9 КпАП під час вирішення колізії між ст. 89 КпАП та ст. 299 КК, то жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, доведеться кваліфікувати не як адміністративне правопорушення, а як злочин. Тобто законодавець фактично пропонує у випадку очевидної суперечності в законодавстві застосовувати закон, що передбачає значно суворіший вид юридичної відповідальності.

Жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, може кваліфікуватися виключно як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КпАП

Не вдаючись до детального теоретичного аналізу згаданої вище проблематики (оскільки це питання потребує окремого дослідження), зазначимо лише те, що в усьому цивілізованому світі, в тому числі й Україні, одним із основних принципів права визнано презумпцію невинуватості особи (у вітчизняному законодавстві цей принцип відображено в ч. 1 ст. 62 Конституції України: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду»), одним із найважливіших витоків якого є правило про тлумачення всіх сумнівів, суперечностей та недоліків законодавства на користь обвинуваченого (*in dubio pro reo*). Сутність цього правила полягає в тому, що коли в суду виникають сумніви щодо тих чи інших доказів і якщо той чи інший факт можна витлумачити як на користь, так і на шкоду йому, то приймається рішення, сприятливе для обвинуваченого⁸.

⁷ Див.: Навроцький В.О. Значч. праця. — С. 489.

⁸ Так, у ч. 3 ст. 62 Конституції зазначається, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Крім того, у зазначеній нормі звертається увага й на те, що «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь». Аналогічні положення знаходимо й у ч. 2 ст. 327 КПК 1960 р., яка застерігає, що обвинувальний вирок не може ґрунтуватися на припущеннях і постановляється лише при умові, коли в ході судового розгляду винність підсудного у вчиненні злочину доведена. Новий же КПК, прийнятий 13 квітня 2012 р., містить спеціальну ст. 17, присвячену регламентації принципу презумпції невинуватості у кримінальному судочинстві.

Ураховуючи викладене, беручи до уваги на працювання вітчизняних юристів, приписи Конституції та інших нормативно-правових актів, які закріплюють правило, згідно з яким всі сумніви, суперечності та недоліки законодавства тлумачаться на користь підозрюваного, обвинуваченого, підсудного чи засудженого, керуючись принципами верховенства права, законності, справедливості, рівності перед законом, гуманізму та, найголовніше, принципом економії кримінальної репресії, вважаємо, що жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, може кваліфікуватися виключно як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КпАП.

Відповідь на питання про те, як кваліфікувати жорстоке поводження з хребетною твариною, що призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, вимагає відповіді й на інше, не менш актуальне, питання про те, а як тоді оцінювати жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі? Як кримінально каране діяння, адміністративний проступок, цивільно-правовий делікт чи аморальний вчинок, що не тягне ні кримінальної, ні адміністративної, ні цивільної відповідальності?

Таке питання виникає через те, що «формально»⁹ жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, містить склад злочину, передбаченого ст. 299 КК, але при цьому не містить складу адміністративного правопорушення, описаного ст. 89 КпАП.

І справа тут не в тому, що законодавець вдало сформулював розмежувальні ознаки юридичних складів, описаних ст. 89 КпАП та ст. 299 КК, а в тому, що ст. 89 КпАП передбачає адміністративну відповідальність лише за більш небезпечне посягання — жорстоке поводження з твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі. Тобто має місце парадокс: законодавець визнає кримінально караним таке діяння, яке сам же визнає недостатньо небезпечним (шкідливим) навіть для притягнення особи до адміністративної відповідальності¹⁰.

І це при тому, що в теорії адміністративного та кримінального права традиційно вважається, що злочин «починається» там і тоді, де «закінчується» проступок. Правий у цьому сенсі

⁹ Якщо виходити з буквального розуміння змісту диспозиції ст. 299 КК.

¹⁰ При цьому покарання, визначені в санкціях частин 1 і 2 ст. 299 КК, є значно суворішими від адміністративного стягнення, передбаченого у ст. 89 КпАП.

В.О. Навроцький, який звертає увагу на те, що верхня межа шкоди, заподіяної проступком, є та повинна бути водночас нижньою межею шкоди, за наявності якої настає кримінальна відповідальність¹¹.

Хоч діяння «жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі», формально і містить ознаки складу злочину, передбаченого ст. 299 КК, все ж воно не є злочином, адже через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяло та не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі

Утім встановлення наведеного вище факту правового нігілізму законодавця у сфері адміністративно-правової та кримінально-правової охорони тварин від жорстокого поводження не знімає питання про те, як усе ж таки надати правильну юридичну оцінку факту жорстокого поводження з хребетною твариною, що не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі.

Вважаємо, що для цього правозастосовним органам і суду потрібно виходити з таких міркувань:

1.1. Як впливає зі змісту частин 1 і 2 ст. 11 КК, злочин є єдиним видом правопорушення, що характеризується суспільною небезпекою; всі інші види правопорушень (адміністративні, цивільні, господарські, дисциплінарні тощо) не характеризуються суспільною небезпекою¹².

1.2. «Жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі», є адміністративним правопорушенням, передбаченим ст. 89 КпАП, а отже, й таким, що не становить суспільної небезпеки.

1.3. Якщо правопорушення «жорстоке поводження з хребетною твариною, яке призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі», не становить суспільної небезпеки (див. пункти 1.1., 1.2.), то

¹¹ Див.: Навроцький В. О. Значч. праця. — С. 491.

¹² У теорії адміністративного права вже досить тривалий час точиться дискусія навколо того, чи характеризуються адміністративні правопорушення суспільною небезпекою. Деякі науковці стверджують, що як адміністративні правопорушення, так і злочини характеризуються суспільною небезпекою, а відрізняються між собою лише ступенем такої суспільної небезпеки. Інші ж переконані в тому, що зводити різницю між злочином та адміністративним правопорушенням лише до кількісної характеристики (ступеня суспільної небезпеки) неправильно, адже ступінь шкідливості злочинів для суспільства настільки великий, що утворюється нова якість — суспільна небезпека (див., напр.: Советское административное право. Административная ответственность в СССР / [В.М. Манохин, В.И. Новоселов, Д.Н. Бахрах и др.]; под. ред.: В.М. Манохина, Ю.С. Адушкина. — Саратов, 1988. — С. 54; Административна відповідальність (загальні положення та правопорушення у сфері обігу наркотиків) : Навч. посібник / [П. П. Голосніченко, Н. І. Золотарьова, Д. О. Штанько та ін.]; за заг. ред. І. П. Голосніченка. — К., 2003. — С. 9; Административне право України : підручник / [Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дьяченко та ін.]; за заг. ред. Ю.П. Битяка. — К., 2007. — С. 175). Детально вивчивши це питання, ми дійшли висновку, що воно є суто теоретичним і значення для практики застосування відповідних положень адміністративного та кримінального законодавства України практично не має. Утім системний аналіз положень частин 1 і 2 ст. 11 КК (з яких випливає, що злочин є єдиним видом правопорушення, який характеризується суспільною небезпекою) та приписів адміністративного законодавства (зокрема, положень КпАП, в якому не йдеться про суспільну небезпеку як ознаку адміністративного правопорушення) дозволяє стверджувати, що представники другого підходу мають рацію.

«жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі», не може її становити апріорі (бо є вчинком, який характеризується значно меншою небезпекою порівняно з жорстоким поводженням з хребетною твариною, що призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі).

1.4. Відповідно до ч. 2 ст. 11 КК не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Із аргументів, наведених у підпунктах 1.1.—1.4., випливає такий висновок: хоч діяння «жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі», формально і містить ознаки складу злочину, передбаченого ст. 299 КК, все ж воно не є злочином, адже через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяло та не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Кримінальні справи за фактом жорстокого поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, не можуть бути порушені, а порушені кримінальні справи підлягають закриттю на підставі ч. 2 ст. 11 КК. А у випадку публічного жорстокого поводження з твариною та за наявності низки інших обставин діяння, що розглядається, може бути кваліфіковане за ст. 296 КК.

2.1. Жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, не охоплюється складом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КпАП, адже об'єктивна сторона останнього вимагає настання обов'язкових наслідків у вигляді мучення, каліцтва чи загибелі тварини.

2.2. Жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, не охоплюється і статтями 76, 85, 87, 90 КпАП (які описують суміжні склади адміністративних правопорушень) та іншими заборонними нормами законодавства України про адміністративні правопорушення.

Із фактів, наведених у підпунктах 2.1., 2.2., випливає, що жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, не тягне адміністративної

відповідальності. Щоправда, за сукупності певних обставин (насамперед порушення громадського порядку або спокою громадян) публічне вчинення таких дій може бути кваліфіковане за ст. 173 КпАП.

Ураховуючи все вищевикладене, вважаємо, що жорстоке поводження з хребетною твариною, яке не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, — це аморальний вчинок людини, який лише за певних обставин (настання матеріальної чи моральної шкоди, порушення громадського порядку або спокою громадян тощо) може призвести до цивільної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Причиною, через яку виникають труднощі із кваліфікацією фактів жорстокого поводження з тваринами за кримінальним і адміністративним законодавством України, є те, що положення ст. 299 КК та ст. 89 КпАП абсолютно не узгоджені між собою

Оскільки в ст. 299 КК передбачено кримінальну відповідальність за вчинення жорстокого поводження виключно з хребетними тваринами, то жорстоке поводження з безхребетною твариною, що призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, цією статтею не охоплюються.

Разом із тим, як свідчить аналіз ст. 89 КпАП, адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами настає хоч і за умови заподіяння певних злочинних наслідків (мучення, каліцтва чи загибелі тварини), однак незалежно від того, до якого виду, роду, родини, ряду, класу, типу тощо вона належить.

Із цього випливає, що жорстоке поводження з твариною, яка не належить до хребетних, якщо таке діяння спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель, є адміністративним правопорушенням, яке має кваліфікуватися за ст. 89 КпАП.

Жорстоке поводження з твариною, яка не належить до хребетних, якщо таке діяння не спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель (наприклад, незначне розтягування кільчатого черв'яка чи постукування по панциру равлика, рака або краба), **не містить ні складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КпАП** (бо відсутні наслідки у вигляді мучення, каліцтва чи загибелі тварини), **ні складу злочину, описаного ст. 299 КК** (бо йдеться виключно про тварин, які не належать до підтипу «хребетні» типу «хордові»), **а отже, є аморальним вчинком людини.**

Усебічний аналіз особливостей кваліфікації проявів жорстокого поводження з тваринами спонукає нас до таких основних висновків:

1. Причиною, через яку виникають труднощі із кваліфікацією фактів жорстокого поводження з тваринами за кримінальним і адміністративним законодавством України, є те, що положення ст. 299 КК та ст. 89 КпАП абсолютно не узгоджені між собою.

2. Детально проаналізувавши положення адміністративного та кримінального законодавства України в частині встановлення відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, а також ураховавши досягнення вітчизняної правової нау-

ки щодо правильної кваліфікації суспільно шкідливих і суспільно небезпечних діянь, ми встановили, що:

а) жорстоке поводження з хребетною твариною, що призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, може кваліфікуватися виключно як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КпАП;

б) жорстоке поводження з хребетною твариною, що не призвело до її мучення, каліцтва чи загибелі, — це аморальний вчинок людини, який лише за певних додаткових обставин (настання матеріальної чи моральної шкоди, порушення громадського порядку або спокою громадян тощо) може тягти цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність;

в) жорстоке поводження з твариною, яка не належить до хребетних, якщо таке діяння спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель, є адміністративним правопорушенням, що має кваліфікуватися за ст. 89 КпАП;

Жорстоке поводження з будь-якими тваринами та в будь-якій формі має кваліфікуватися або як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КпАП, або як цивільно-правовий делікт, або як аморальний вчинок людини, що не тягне юридичної відповідальності

г) жорстоке поводження з твариною, яка не належить до хребетних, якщо таке діяння не спричинило їй мучення, каліцтво чи загибель, не містить ні складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КпАП, ні складу злочину, описаного ст. 299 КК, а отже, є аморальним вчинком людини.

Таким чином, жорстоке поводження з будь-якими тваринами та в будь-якій формі має кваліфікуватися або як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КпАП, або як

цивільно-правовий делікт, або як аморальний вчинок людини, що не тягне юридичної відповідальності.

3. Кваліфікація жорстокого поводження з тваринами (незалежно від виду тварин, форми здійснення цього діяння та наслідків, що настали) за ст. 299 КК наразі є неприпустимим явищем, яке грубо суперечить Конституції, іншим нормативно-правовим актам України, що покликані забезпечувати права та свободи громадян.

4. Положення ст. 89 КпАП та ст. 299 КК значною мірою дублюються (в частині встановлення відповідальності за жорстоке поводження з хребетними тваринами, яке призвело до їх мучення, каліцтва чи загибелі), а в тій же частині, де по-

ложення зазначених норм не дублюються, наявні значні проблеми у кваліфікації вчиненого.

Практична відсутність ознак для розрізнення зазначених злочину та адміністративного проступку, як справедливо зазначається у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо злочинів, пов'язаних з порушенням правил поводження з тваринами та добування тварин)» від 1 грудня 2006 р. № 2315, веде до різної судової практики при кваліфікації дій, що полягають у жорстокому поводженні з тваринами, а отже, порушує принцип справедливості.

Готується до друку збірник
«Рішення Верховного Суду України»
Випуск 2(29)'2014

У виданні буде опубліковано судові рішення в адміністративних, господарських, кримінальних і цивільних справах, розглянутих Верховним Судом України у 2014 р.

Кожне рішення супроводжуватиметься правовою позицією. Рішення будуть систематизовані за формами судочинства, галузями законодавства та категоріями справ.

Збірник можна буде придбати у видавництві «Істина»:
оф. 511, просп. Правди, 31а, м. Київ, 04108.
Телефони: (44) 468-3131, 464-1442, 464-1444.
E-mail: istina_knigi@ukr.net
<http://www.istina-books.com.ua>